

УДК 330.101

Б.Г. Ревчун, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Конвергенція макро- та мікроекономічних теорій як засіб формування єдиної науки «економікс»

Визначено поняття конвергенції в економічній теорії та проаналізовано процес її протікання на шляху формування методологічно єдиної науки «Економікс». Поставлена задача пошуку інструментарію узгодження різнорідних теоретичних концепцій і підходів задля зближення позицій і отримання плідного синтезованого економічного мейнстріму, який би позитивно позначився на економічній політиці і поведінці всіх суб'єктів господарювання.

конвергенція в економічній теорії, неокласичний синтез, новий неокласичний синтез, неокейнсіанство, економічний мейнстрім, економічна ортодоксія, економічна гетеродоксія

Б.Г. Ревчун

Кировоградский национальный технический университет

Конвергенция макро- и микроэкономических теорий как средство формирования единой науки «Экономикс»

Определено понятие конвергенции в экономической теории и проанализирован процесс ее развития на пути формирования методологически единой науки «Экономикс». Поставлена задача поиска инструментария согласования разнородных теоретических концепций и подходов в целях сближения позиций и появления плодотворного синтезированного экономического мейнстрима, который бы позитивно сказался на экономической политике и поведении всех субъектов хозяйствования.

конвергенция в экономической теории, неоклассический синтез, новый неоклассический синтез, неокейнсианство, экономический мейнстрим, экономическая ортодоксия, экономическая гетеродоксия

Постановка проблеми. Теорія конвергенції давно і широко вивчається в суспільствознавчих науках. Термін «конвергенція» в економіці означає зближення, уподібнення економік, їх господарських (інституційних) механізмів та економічних укладів. Запозичивши у природознавців це поняття, економісти та соціологи почали досліджувати процеси реального й уявного зближення та ймовірного злиття в майбутній монолітній суспільно-економічній формації суттєво різнорідних за своєю природою господарських систем капіталізму та соціалізму (у марксистському тлумаченні цієї фази комунізму). Відшукувалися спільні риси та тенденції розвитку цих економічних моделей, які мали все більше проявлятися внаслідок процесів, що ведуть до більшої схожості у багатьох сферах суспільного життя, зокрема у світовій економіці. Разом з тим термін «конвергенція» застосовується тільки відносно «зближення» господарств з різними системами координат щодо виробничих відносин і їх інституційної розбудови, в той час як, на наш погляд, він так само може адекватно застосовуватися для передачі суті «наближення» одна до одної різних економічних теорій і концептуальних підходів, як у рамках макро- чи мікроекономіки, так і в контексті формування єдиного теоретичного мейнстріму такої науки, як «Економікс». Одним із позитивних практичних наслідків такого дослідження може бути те, що студенти, і під час вивчення комплексу предметів з економічної теорії («Політична економія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка»), і під час подальшого опанування

певних тем ІЕЕД, які стосуються економічної думки нового та новітнього етапів її розвитку, не тільки будуть повторювати матеріал стрижневих тем макро- та мікроекономіки, але й почнуть (краще пізніше, ніж ніколи) усвідомлювати, які саме теорії з розмаїття існуючих на даний момент економічних учень увібрали ці курси, що і як їх поєднало у єдиний структурований й інтегрований предмет під назвою «Економікс», чому саме вони були відібрані і на яких засадах поєднані. Мова йде про синтезування двох методологічно суперечливих учень (кейнсіанства та неокласики), що утворили підвалини відповідно макроекономічної й мікроекономічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 50-х рр. ХХ ст. проблемою конвергенції капіталізму і соціалізму займалися такі економісти й соціологи, як П. Сорокін (США), Р. Арон (Франція), В. Бакінгем (США). У 60-х рр., завдяки працям таких учених, як У. Ростоу (США), Ян Тінберген (Нідерланди), П. Дракер (США), Дж. Гелбрейт (США) ці дослідження вийшли на новий рівень та отримали світове поширення та визнання. Що стосується конвергенції різноманітних, і головне – різнорідних, економічних концепцій, макроекономіки та мікроекономіки, то даний термін застосовується незаслужено дуже рідко, хоча сама проблема вже давно розробляється під різними назвами, превалюючою з яких є поняття «синтезу» («неокласичний синтез», «новий неокласичний синтез»). Більш пізніми дослідженнями даної проблеми відзначаються праці таких науковців, як Р.Лукас, Ф. Вейн, Дж. Акерлоф, Г. Менкью, Д.Ромер, Дж. Тобін, Д.Патінкін, В.Буїтер, Дж.Перрі, Б.Сноудон, М.Фелдстайн та інших. Але, на наш погляд, усі вищезазначені автори не вирішили до кінця проблеми визначення важливості пошуку тих спеціальних інструментів теоретичного аналізу, які б ставали ключовими для розв'язання проблем несумісності (або часткового несполучення) окремих, тимчасово гетеродоксальних концепцій на безкінечному шляху формування і оновлення економічного мейнстріму (ортодоксії).

Постановка завдання. Автор переслідує мету виокремлення в аналітичній економії проблеми конвергенції різнорідних економічних теорій, макроекономіки та мікроекономіки, пошуку теоретичних й інституціональних засобів для створення єдиного органічно сполученого економіксу, який би був позбавлений теоретичної й методологічної суперечності й механістичного поєднання в єдину науку.

Виклад основного матеріалу. До появи у 1936 році головної праці Дж.М. Кейнса «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей», яку вважають витоком сучасної макроекономіки, важко було говорити про повноцінне існування «Економіксу», хоча сама назва і заявка про появу нової науки з лона попередньо знаної «Політичної економії» з'явилися в 1890 році в праці А. Маршалла «Основи Економіксу» (*Principles of Economics*). Неокласична за своєю сутністю мікроекономіка з'явилася майже двома декадами раніше. Але аутентична кейнсіанська методологія аналізу сполучалася з неокласичними засадами мікроекономіки як «олія з водою», тому що в ізольованому стані теорії суперечили одна одній. Причому до такої міри, що дослідники подібного стану в історії економічної думки стали називати це роздвоєння у підходах до принципів об'єднання мікро- і макроекономіки у єдину науку «Економікс» не інакше як «шизофренія» [1]. Кейнс доводив, що нерегульований ринок не в змозі забезпечити як оптимальний розподіл ресурсів, так і повну зайнятість. Неокласики, здавалось, могли б «з порогу» відкинути ці положення, бо їх теорія була системно цілісна, але світова криза кінця 1920-х – першої половини 1930-х давала підстави прислухатись до рецептів Кейнса, тому що вони обіцяли лише послаблення кризових наслідків, а не демонтаж капіталістично-ринкової системи, теоретичні засади якої містилися в неокласичному ученні. Тому подолання суперечностей, зближення і ймовірне майбутнє злиття обох систем виглядало обнадійливим і перспективним. Толерантне відношення і перше наближення неокласиків до кейнсіанської макроекономіки відбулося роком

пізніше після публікації головної праці Кейнса, коли в 1937 році його співвітчизниками, економістами Джоном Хіксом і Елвіном Хансеном світовому науковому співтовариству було представлено модель IS-LM як один з перших інструментів з арсеналу конвергентного злиття в єдину ортодоксальну систему економічних теорій з «різними групами крові». Ця модель, використовуючи неокласичний мікроекономічний інструментарій, пояснювала загальну макроекономічну рівновагу, що утворюється шляхом поєднання моделей рівноваги на товарному (крива IS) і грошовому (крива LM) ринках. Ця модель стала домінуючою в ортодоксальному кейнсіанстві. [2].

Слід додати, що під впливом генези розширеного відтворення в найбільш розвинутих країнах першої половини XX-го століття формується конвергентна теорія, яка пізніше отримала назву «неокласичний синтез» (ще одною назвою цієї теорії була «неокейнсіанство», яке панувало у 1950-ті, 60-ті і 70-ті роки). Вона як раз і є пристосувальною поступкою з боку кейнсіанства на користь неокласики. Відбувається відступ від ідеї Кейнса про повну зайнятість. «Неокласичний синтез» представляє собою теорію рівноваги при неповній зайнятості, до якої долучається грошовий чинник. Тобто кейнсіанська за своєю сутністю теорія вдосконалюється і адаптується до реалій бізнесового циклу завдячуючи новим сміливим підходам англійців Хікса і Хансена та їх заокеанських колег із США, нобелівських лауреатів Франко Модільяні та Пола Самуельсона. Саме останній своїм підручником «Економікс: вступний аналіз» (Economics: An Introductory Analysis, 1948) поклав початок ери домінування концепції неокласичного синтезу в економічному мейнстрімі, хоча саму назву «неокласичний синтез» він запровадив у третьому виданні зазначеного підручника в 1955 році.

Теорія «неокласичного синтезу» мала чималий безпосередній вплив на теорію фінансової політики. Ідеї Кейнса в царині фіскальної політики, яка робила ставку на податково-бюджетне зменшення амплітуди синусоїдних коливань бізнес-циклу, були поєднані з рецептами представників неокласичного напрямку, які вбачали у кредитно-грошовій політиці основний регулятор стабільного економічного зростання. З цього приводу «головний синтезатор» ідей кейнсіанства і неокласики стверджував, що завдяки «подвійній тязі» комплексу заходів кредитно-грошової і фіскальної політик система підприємництва в економічній системі змішаного типу може не тільки уникнути ексцесів буму й різкого спаду, але й розраховувати на стале прогресивне зростання. Самуельсон не заперечує головної тези Кейнса про важливість ефективного сукупного попиту, але його регулювання має здійснюватися не тільки за рахунок зміни в сфері державних витрат чи податків, але й шляхом регулювання облікової ставки, відсотка, і ще більше – проведенням відповідних операцій на відкритому ринку (купуючи-продаючи державні цінні папери). [3].

Завдяки такому конвергентному підходу П.Самуельсона до засадничих ідей Кейнса, кейнсіанське вчення про фіскальну політику отримало друге дихання і подальший розвиток. Майже всі економісти, яких можна вважати послідовниками такої позиції, доклали подальших зусиль для більш детальної і плідної (для реальної господарської практики) розробки ідеї ефективного поєднання фіскальної політики з грошово-кредитною. Прибічники-послідовники Кейнса мали погодитися з тим, що за умов виникнення та розкручування інфляції маніпулювати ефективним сукупним попитом тільки засобами фіскальної політики недостатньо, тому доцільно комбінувати її з заходами, що відносяться до грошово-кредитної політики [4].

Важливо зазначити те, що в 1940-х – 1960-х роках домінуючим елементом, навколо якого йшов процес обопільного конвергентного пристосування в рамках «неокласичного синтезу», все ж таки було кейнсіанство. Американський економіст Джон К. Гелбрейт, який багато років працював дослідником і викладав у

Гарвардському університеті, зазначав, що після виходу друком праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» захистити у цьому ВНЗ докторську дисертацію з економіки було неможливим, якщо докторант не поділяв головних ідей теорії Кейнса [5].

Ейфорія щодо появи «кейнсіанської панацеї» для лікування проблем нестабільного розвитку ринкової економіки охопила і політиків з вищих ешелонів влади у багатьох провідних країнах світу. Принаймні, до середини 1970-х років обидві найчисленніші й найвпливовіші партії у Великобританії – Лейбористська і Консервативна - дотримувалися переважно ортодоксальних кейнсіанських принципів. У США в Раді економічних консультантів (СЕА), яку призначив президент Кеннеді, також переважали кейнсіанські економісти. Під головуванням Вальтера Хеллера, в СЕА також входили такі знані кейнсіанці, як Джеймс Тобін і Роберт Солоу, в той час як Пол Самуельсон був неофіційним радником Президента [6]. У 1971 навіть сам президент Ніксон оголосив, що «ми всі зараз кейнсіанці!» [7].

Важливим інструментом конвергенції в рамках неокласичного синтезу слід вважати криву Філіпса (1958 р.). До початку 1960 - х років IS- LM модель використовується для пояснення визначення обсягу виробництва і зайнятості , в той час як крива Філіпса дозволила політикам прогнозувати рівень інфляції, яка може статися при різних очікуваних рівнях безробіття .

Початок 1970-х років ознаменувався великим струсом для прибічників «неокласичного синтезу» через агресивне й експансивне поширення монетаризму. Історики економічної думки навіть охрестили цей феномен «анти-кейнсіанською революцією», тому що у дуже багатьох економістів американець Мілтон Фрідмен та інші представники чиказької школи посіяли серйозні сумніви у правильності некейнсіанських постулатів. Стагфляція 1970-х років спрацювала на авторитет неолібералів, які протягом домінування ери кейнсіанства попереджали, що його макроекономічна політика була амбіційно самовпевненою, що «видима рука» держави виявилася паралізованою, що ринку треба більше довіряти як більш ефективному регулятору економічного життя. Здавалося, що послідовники Кейнса мали визнати свою поразку і капітулювати. Але некейнсіанці продемонстрували, що вони вміють «тримати удар». Це мало своїм результатом запровадження у відповідь монетаристам та іншим представникам неолібералізму нових конвергентних інструментів, які дозволили досить переконливо пояснити провальні процеси кризових 1970-х років у більшості провідних капіталістичних країн. Інструментарій, який дозволив суттєво реабілітувати некейнсіанство і вдихнути в нього нове життя й теоретичну конкурентоспроможність – це мікроекономічні підходи до вирішення макроекономічних проблем і задач. «Нове кейнсіанство», завдяки новим мікроекономічним запозиченням, спромоглося створити "новий неокласичний синтез ". Він і став сьогодні ортодоксією, тобто головною течією макроекономічної теорії. Після появи нової кейнсіанської школи, некейнсіанство стали іноді називати старим кейнсіанством.

«Новий неокласичний синтез» (який ще спрощено називають «новий синтез») – це теоретичний внесок головних регулюючих інституцій сучасних ринкових економік – Федерального Резерву США та багатьох інших центральних банків розвинених капіталістичних країн. Він спирається на низку конвергентних засобів зближення і злиття сучасних макроекономічних шкіл - «нової класичної» і «нової кейнсіанської» – задля обґрунтування короткострокових коливань (флуктуацій) в економіці. В арсеналі цього інструментарію чотири елементи і п'ять принципів. До синтезуючих елементів відносяться: інтертемпоральна оптимізація, раціональні очікування, недосконала

конкуренція і витратно-цінове пристосування (меню витрат). П'ять принципів нового неокласичного синтезу полягають у наступному:

1) Сьогодні досягнуто домовленість на основі інтертемпоральної загальної рівноваги. Це дозволяє досліджувати і короткострокові, і довгострокові впливи змін в економіці в єдиному об'єднаному контексті, який усуває розбіжність мікро- і макроекономічних підходів. Цей елемент синтезу – часткова конвергентна перемога нових класиків, але він означає водночас бажання кейнсіанців розбудовувати модель короткострокової агрегованої динаміки.

2) Представники нового синтезу визнають важливість використання наявних фактичних даних, але економісти сьогодні фокусують увагу на моделях, побудованих на суто теоретичних висновках, замість того, щоб звертати увагу на більш загальні кореляції.

3) Прихильники «нового синтезу» беруть до уваги критичний підхід Лукаса, широко використовуючи його теорію раціональних очікувань. Хоча, спираючись на постулат про «заліпаючі» ціни та інші елементи негнучкості, новий синтез не охоплює повну нейтральність грошей, яку обстоювали рані представники «нової класичної економіки».

4) Новий синтез погоджується з ідеєю про те, що економічні шоки різного походження можуть спричинити коливання в обсягах виробництва. Такий підхід виходить за рамки монетаристської точки зору про те, що зміни в пропозиції грошей ведуть до коливань, а також – кейнсіанської позиції про те, що пропозиція є сталою на тлі коливань сукупного попиту.

5) Досягнуто згоди про те, що центральні банки можуть контролювати інфляцію засобами грошової політики. Це є частковою перемогою монетаристів, але моделі нового синтезу також включають осучаснену версію кривої Філіпса, донорами якої стали кейнсіанці.

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що, починаючи з певних спорадичних спроб спрямувати різномірні гетеродоксальні концепції в єдине русло ортодоксальної економічної теорії, процес їх конвергенції інтенсифікується і набуває системного характеру. Автор даної дослідницької розвідки спробував розглянути цей феномен крізь призму визначення того інструментарію, який робить можливим об'єднані поступки, компроміси та пристосування задля формування такого теоретичного мейнстріму, який би зробив «Економікс» методологічно більш моністичним і органічним, що може неодмінно позначитись на нормативно-практичній користі економічної науки для практики господарювання як на мікро-, так і на макрорівні. Сподіваємося, що це невеличке дослідження посприє подальшому пошуку інструментів ефективних конвергентних процесів в теоретичній економіці.

Список літератури

1. http://bookatruck.net/book_42_glava_12_9_Torgovye_strategii.html
2. Patinkin, D., 'In Defence of IS-LM', Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review, March, 1990.
3. Buiter, W.H., 'James Tobin: An Appreciation of His Contribution to Economics', Economic Journal, November 2003.
4. Tobin, J., Policies For Prosperity: Essays in a Keynesian Mode, P.M.Jackson (ed.), Brighton: Wheatsheaf, 1987.
5. Galbraith, J.K., The Age of Uncertainty, Boston, MA: Houghton Mifflin, 1977.
6. Snowdon, B., Conversations on Growth, Stability and Trade, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2002.
7. Feldstein, M., 'The Council of Economic Advisers and Economic Advising in the United States', Economic Journal, September 1992.

Boris Revchun

Kirovohrad National Technical University

Convergence of macro-and microeconomic theories as a means of forming a unified Economics

The issue of convergence is considered in terms of mutual adjustment of economic theory for the formation of economic mainstream within the unified Economics. The article describes the precedents of convergence of economic theories, mainly through the prism of IS-LM model, Philips curve and various other instruments of scientific investigation, but mainly due to the emergence and development of such phenomena as the neoclassical synthesis and the new neoclassical synthesis. The attempts have been made to define the kit of tools that enables unification concessions, compromises and adjustments to form a theoretical mainstream, which would make the "Economics" more methodologically monistic and organic, that can certainly affect the normative economics and practical benefits of economic science to help real world economy function more effectively at both micro - and macro levels. The hope is expressed that this study will contribute little further search for instruments of convergent processes in Theoretical Economics.

convergence in economic theory, neoclassical synthesis, the new neoclassical synthesis, neokeynsianism, economic mainstream, economic orthodoxy, economic heterodoxy

Одержано 24.10.13

УДК 338.2

В.Ф. Гамалій, проф., д-р фіз.-мат. наук

Кіровоградський національний технічний університет

О.М.Кошик, ст.наук. співр., канд. екон. наук

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України, м.Київ

Н.І. Легінькова, доц., канд. екон. наук

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету

Реструктуризація суб'єктів реального сектору національної економіки

У статті проаналізовані основні засади реструктуризації суб'єктів реального сектору національної економіки України в період переходу від централізованої планової економіки до ринкової, а також на сучасному етапі.

реструктуризація суб'єктів реального сектору національної економіки, приватизація, реструктуризація та передприватизаційна підготовка

В. Гамалій

Кіровоградский национальный технический университет

О. Кошик

ГУ "Институт экономики и прогнозирования НАН Украины", г. Киев

Н. Легинькова

Кіровоградская летная академия Национального авиационного университета

Реструктуризация субъектов реального сектора национальной экономики

В статье проанализированы основы реструктуризации субъектов реального сектора экономики Украины в период перехода от централизованной плановой экономики к рыночной, а также на современном этапе.

реструктуризация субъектов реального сектора национальной экономики, приватизация, реструктуризация и передприватизационная подготовка

© В.Ф. Гамалій, О.М.Кошик, Н.І. Легінькова, 2013